

В останніх томах “Щоденників” автор постає як досконалий наратор і прекрасний стиліст. Свобода, природність і краса, що супроводжують нотатки, наштовхують на висновок, що молодий автор володів значно більшими письменницькими можливостями, порівняно з тими, які представлені в його юнацькій роботі, і що беззаперечно підтверджують ранні новели і оповідання.

Список використаних джерел

1. Brzozowski S. O Stefanie Żeromskim. – Warszawa, 1905. – 269s.
2. Kupiszewski W. Język Dzienników Stefana Żeromskiego, Warszawa – Kraków. – 1990.
3. Kurkowska H. Charakterystyka socjolingwistyczna polszczyzny u Żeromskiego // Żeromski i Reymont, Warszawa. – 1978.
4. Mazanowski A. Nasi naturaliści. Stefan Żeromski // A. Mazanowski Młoda Polska w powieści, liryce i dramacie, Kraków. – 1902. – S. 52-64.
5. Pigoń S. Rzeźba wyrazu u Żeromskiego // Język Polski. – 1960. – № 2.
6. Żeromski S. Dzienniki; t.1, oprac. J.Kądziała. – Warszawa, 1963-1970. – 389s.
7. Żeromski S. Dzienniki; t.2, oprac. J.Kądziała. – Warszawa, 1963-1970. – 451s.
8. Żeromski S. Dzienniki; t.3, oprac. J.Kądziała. – Warszawa, 1963-1970. – 377s.
9. Żeromski S. Dzienniki; t.4, oprac. J.Kądziała. – Warszawa, 1963-1970. – 365s.
10. Żeromski S. Dzienniki; t.5, oprac. J.Kądziała. – Warszawa, 1963-1970. – 390s.
11. Żeromski S. Dzienniki; t.6, oprac. J.Kądziała. – Warszawa, 1963-1970. – 410s.

Анотація. У статті аналізуються оригінальні мовностилістичні особливості “Щоденників” Стефана Жеромського, розглядається лексичне та стилістичне їх наповнення та забарвлення. Підкреслюється роль “Щоденників” як первинного тексту, своєрідної майстерні, де автор удосконалював власну письменницьку майстерність.

Ключові слова: мовностилістичні особливості, лексичне наповнення, первинний текст.

Summary. This article analyzes the original language and stylistic features of Stephen Zheromski's “Diaries”, considered lexical and stylistic their content and tone. Emphasized the role of “Diaries” as the primary text, a kind of workshop, where the author perfected his own literary skills.

Key words: language and stylistic features, lexical content, primary text.

УДК 811.161.2'271 + 371

Сукаленко Т.М.

АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ СВІДОМОСТІ

Концепт ЖІНКА ще не став об'єктом спеціального дослідження в українській лінгво-гендерології. Ми підійшли до вивчення цього концепту з позицій метафоричних номінацій на позначення жінки, які функціонують в українській мові, а також у мовній свідомості сучасних носіїв мови.

Об'єктом аналізу послужили метафоричні слова-реакції на стимул “жінка”, сукупність яких допомогла структурувати асоціативний портрет (зовнішність) жінки у його метафоричному ракурсі.

У сучасній лінгвістичній гендерології, на думку Л. Ставицької, “значну вагу має асоціативний напрям, який передбачає виявлення, систематизацію і опис гендерних особливостей асоціативної поведінки на матеріалі певної мови або в зіставному аспекті” [2, 128]. Дослідниця слушно зауважує, що “асоціативний експеримент постає багатим джерелом не тільки лінгвістичної та психологічної, а й соціально-психологічної і соціологічної інформації” [2, 129].

Метафоричний тезаурус на позначення ЖІНКИ (далі – Ж) у свідомості звичайних носіїв мови дозволяє говорити про складність когнітивних механізмів у вербальних реакціях на певні слова-стимули та референтний ряд, що стоїть за ним. Зауважимо, що саме за спонтанними реакціями вимальовуються і семантично багатогранна образна конкретика метафоричного образу жінки, і особливості асоціативної поведінки різногендерних суб'єктів.

У 2007 р. нами був проведений спрямований асоціативний експеримент, що мав на меті зафіксувати наявність метафоричних номінацій у мовній свідомості різногендерних суб'єктів у процесі анкетування, описати та встановити індекс частотності їх вживання. Пристаємо до думки: “те, що міститься у структурі мовної свідомості, – це мовні й мовленнєві механізми в зародку, це “передмова” того, що перебуває в чистому полі свідомості, а водночас і несвідомого” [1, 47].

Для отримання необхідних даних для асоціативного експерименту було опитано 111 осіб жіночої статі (далі ж) і 85 – чоловічої (далі ч), які проживають у різних регіонах України: Київ (студенти II-III курсів Інституту міжнародних відносин Київського міжнародного університету; аспіранти, вчені, письменники, художники, робітники), Харків (декілька студентів), Луганськ і Луганська область (студенти III курсу заочного відділення Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка, службовці, учителі, лікарі, викладачі вищих навчальних закладів, науковці, письменники, робітники, пенсіонери), Одеса (аспіранти, викладачі, військовослужбовці), Черкаси (вчені, художники). Вік опитаних – від 18 до 76 років. Загальна кількість слів-реакцій складає 154.

Респондентам було запропоноване питання: *З якими стихіями та явищами природи, тваринами, птахами, предметами, рослинами, продуктами харчування і т. ін. асоціюється ЖІНКА?* Як виявилось, жінки без будь-яких вагань змогли якнайшвидше дати відповіді, лише 1ж і 4ч – написали, що у них жінка ні з чим не асоціюється, в 1ж – жінка асоціюється з Ю.Тимошенко (мініатюрна, цілісна, цілеспрямована, витривала), 3ж і 2ч – з мамою; що стосується чоловіків, то їм потрібно було подумати, 5 з них не готові були відразу дати відповідь. Свої відмови чоловіки частіше аргументували тим, що їм важко асоціювати з чимось/кимось жінку – 5ч; “Дивлячись яка жінка”, – коментували вони; асоціюють жінку у площині індивідуальних метафоричних дескрипторів щодо заданого концепту залежно від настрою і стану душі – 1ч.

Усі отримані реакції були згруповані у лексико-тематичні групи, які легко трансформуються у серію парадигм: *жінка – міфологічна істота, небесне тіло, пора року, тваринний світ, птах, комаха, предметний світ, музичний інструмент, абстрактне поняття, вид мистецтва, фігурний знак, плід, овоч*, які згодом були структуровані як мікроконцепт “**Зовнішні характеристики**” (концептуальний аспект “Вік жінки”, концептуальний аспект “Зовнішність” (антропометричні характеристики, оцінні характеристики зовнішності), який дозволяє реконструювати асоціативний портрет (зовнішність) жінки у мовній свідомості українців.

Мікроконцепт “Зовнішні характеристики”:

· Концептуальний аспект “Вік жінки”:

МОЛОДІСТЬ ЖІНКИ, ЯКА АСОЦІЮЄТЬСЯ З ПОЗИТИВНИМИ ЕМОЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ:

Червоний помідор (1ж), *бджілка* (1ч) – молода жінка.

Коза – молода, енергійна, жвава жінка (1ж).

ПЕРЕХІД ВІД МОЛОДОСТІ ДО ЗРІЛОСТІ:

Терези – жінка-рівновага, жінка-вимір, тобто, коли вік однієї жінки переважає над іншим: перехід від молодості до зрілості (1ч).

ЖІНКА НА СХИЛІ ВІКУ:

Осінь – жінка на схилі віку (1ж).

СТАРА ЖІНКА, ЯКА АСОЦІЮЄТЬСЯ З ВІДРАЗЛИВИМ ЗОВНІШНІМ ВИГЛЯДОМ, НЕПРИЄМНОЮ ВДАЧЕЮ:

Жовтий помідор – стара жінка (1ж)

Кочерга – стара, скрючена, зігнута жінка (1ж); тупа (1ч).

Кошик (1ж), *карга* (1ч) – стара, неприємна жінка.

· Концептуальний аспект “Зовнішність”:

АНТРОПОМЕТРИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

ознака зросту (висока / низька):

ЖІНКА НИЗЬКОГО ЗРОСТУ:

Торбинка – дуже маленька жінка (1ж).

Мурашка – маленька (низенька) жінка (1ж).

Горобець (1ж), *кобра* (1ж) – маленька на зріст жінка.

Курка – невеличка на зріст жінка (1ж).

ЖІНКА ВИСОКОГО ЗРОСТУ:

Коняка (1ж), *ваза* (1ж) – висока на зріст жінка.

Товста / струнка

ТОВСТА:

Корова – товста, неповоротка, незграбна жінка (1ч).

Тумбочка – дуже товста, неповоротка жінка (1ж).

ХУДА:

Курка – худа жінка (1ж).

СТРУНКА:

Ваза (1ч, 2ж), *гітара* (2ж) – струнка жінка.

ОЦІННІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗОВНІШНОСТІ

ПОЗИТИВНІ ОЗНАКИ:

ФІЗИЧНО КРАСИВА ЖІНКА:

Венера – красива, має ідеальну фігуру, досконала (1ч).

Літо (1ж), *метелик* (1ч) – яскрава жінка.

Пава – дуже яскрава – впадає в око усім, ефектна жінка (1ч).

Голубка – красива (1ч, 1ж); досконала (1ч).

Лань – дуже красива жінка, якою хочеться милуватися, досконала (1ч);

Ваза – має стандартні форми, шляхетна жінка, яка завжди слідкує за собою (1ж); вишукана, красива (1ж).

Мушля – дуже красива жінка (1ч).

Ієрогліф (1ж), *пантера* (2ч, 1ж) – вродлива жінка.

ФІЗИЧНА КРАСА ПОВ'ЯЗУЄТЬСЯ З ВНУТРІШНЬОЮ:

Ранкова зоря – красива, нова, світла (1ч).

Богиня – красива зовнішньо та внутрішньо, чарівна жінка (1ч).

Комета – витончена (1ж), яскрава як зовні, так і внутрішньо, має довге красиве волосся (1ж).

Лебідка – граціозна, велична (1ж); незалежна, горда, красива, в той же час вірна жінка, за широкими крилами зберігається домашнє тепло (1ж).

Левиця – гнучка, красива, щира (1ч).

Картина – насичена (змістовна, все в неї в достатку: зовнішність і душа) жінка: переливається різними кольорами (1ч).

Гітара – красива, душевна, яка випромінює політ почуттів (1ч).

Весна – світла (1ч, 1ж); яскрава, розкішна (1ж); жінка, яка випромінює тепло, красу (1ж).

ПРИВАБЛИВА:

Самиця – дуже приваблива жінка (1ч).

Полуниця – приваблива зовні та загадкова жінка (1ж).

Коняка – приваблива (1ж).

Мадонна – гарна жінка (1ч).

ПРИЄМНА:

Гітара – приємна жінка, як музика у гітарі (1ж).

Кішка – мила зовні, усміхнена (1ж).

Кохання – симпатична жінка (1ч).

ГРАЦІОЗНА:

Лань – граціозна, тремтлива, тендітна (1ч).

Пантера – граціозна жінка (1ч, 2ж); часто її грація може виявляти небезпеку, але сама гра з небезпекою чарівна й викликає трепет (1ч).

Кішка – граційна (1ж); гнучка (2ж).

ВИТОНЧЕНА:

Лисиця (1ж), *мушля* (1ч) – витончена жінка.

Лань – тонка, витончена жінка (1ж).

ВИШУКАНА:

Скрипка – вишукана, мила жінка, до якої, як і до скрипки, потрібен особливий підхід (1ж).

ЖІНКА З ІДЕАЛЬНОЮ ФІГУРОЮ:

Мушля – жінка, яка має ідеальні форми і якщо подивитись на неї згори, то нагадує жіночі принади (1ч).

Глечик – жінка, яка має гарну фігуру (1ж).

Скрипка – жінка, яка має ідеальну фігуру (1ж).

Віолончель – це жінка, у якої все в комплексі зібрано: і естетика, і класичні форми, ідеальна фігура, дивись й око відпочиває (1ч).

Скульптура – жінка, яка має пишні форми, тоненьку талію, круті стегна (1ж).

Гітара – жінка, яка має ідеальну фігуру (1ч, 1ж); рельєфна, має пишні форми, тоненьку талію, круті стегна (1ж).

ЕЛЕГАНТНА:

Туфелька – елегантна жінка (1ж).

МОДНА:

Туфелька (1ж), *кішка* (1ч) – модна жінка.

НЕГАТИВНІ ОЗНАКИ:

НЕКРАСИВА:

Жаба – некрасива, неприємна зовні жінка (1ж).

ЖІНКА, ЯКА МАЄ ГРУБІ РИСИ ОБЛИЧЧЯ:

Коняка – жінка, яка має грубі риси обличчя (1ж).

ЖІНКА, У ЯКОЇ НЕ ВИСТАЧАЄ ЧАСУ НА ЗОВНІШНІСТЬ:

Коняка (ломова) – жінка, яка забуває про власну красу, естетику й жіночність (1ж).

НЕОХАЙНА:

Свиня – брудна, неохайна жінка (1ж).

Курка – неохайна жінка (1ж).

РОЗХРИСТАНА:

Свиня (1ж), *курка* (1ч) – розхристана жінка.

Підсумовуючи сказане, спробуємо реконструювати асоціативний портрет (зовнішність) Ж, який постає в нашому експерименті. Структурування ґендерної картини світу у сучасній мовній свідомості здійснюється під знаком помітного впливу штампів, стереотипів, за якими складаються традиційні уявлення про типові жіночі риси Ж. Жіноча мовна свідомість виражає високу самооцінку зовнішності (53ж проти 19ч реакцій), приписуючи собі всю багатоманітність традиційно позитивних жіночих характеристик, підтриманих чоловіками.

У зовнішньому портреті домінує у жіночих реакціях: низький зріст (5ж), фізична краса повинна пов'язуватися з внутрішньою (7ж); граціозність (5ж); ідеальна фігура (5ж).

Чоловіки бачать жінок: фізично красивими, причому фізична краса повинна поєднуватися з внутрішньою, а також привабливими. Разом з тим Ж постає у мовній свідомості обох статей розхристаною (1ч, 1ж), некрасивою, неприємною зовні (1ж), брудною, неохайною (2ж).

Як бачимо, вербалізований позитив переважає над негативом, що виявлено також і в чоловічих реакціях.

Значний інтерес становить виявлення типологічної подібності наведених номінацій з метафоричним рядом на позначення жінки у різнотипних словниках української мови та дискурсивних практиках.

Список використаних джерел

1. Ставицька Л.О. Ґендерні стереотипи в сучасній українській мовній свідомості (за даними асоціативного експерименту зі словами мати, батько) // Дивослово. – 2005. – № 5. – С. 47-51.
2. Ставицька Л.О. Ґендерні стереотипи в сучасній українській мовній свідомості (за даними асоціативного експерименту зі словами “жінка”, “чоловік”) // Наукові записки Луганського національного педагогічного університету. – Вип.5. – Т.3. Серія “Філологічні науки”: Зб. наук. праць [Поліетнічне середовище: культура, політика, освіта]. – Луганськ, 2004. – С. 128-146.

Анотація. У статті досліджується асоціативний портрет (зовнішність) жінки на матеріалі метафоричних номінацій (за даними спрямованого асоціативного експерименту). Шляхом проведеного анкетування зафіксовано слова-метафори, які передбачають здійснення когнітивного аналізу метафоричних номінацій на позначення жінки в межах визначених аспектів концепту ЖІНКА.

Ключові слова: асоціативний портрет, метафорична номінація, концепт.

Summary. The article explores an associative portrait (appearance) of the woman according on metaphoric nominations (based on an associative experiment). Through the public opinion survey (questionnaire) we fixed words-metaphors that involve implementation of a cognitive analysis of metaphoric nominations of the woman within the aspect concept “woman”.

Key words: associative portrait, metaphor nomination, concept.

УДК 811.161.2'06'373.45'373.46:005

Сушко Н. Г.

ІДЕОГРАФІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ НАЗВ СУБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ

Дослідження мови права, зокрема мови нормативно-правових актів, у тому числі й законів, уже давно привертають увагу мовознавців. Сьогодні цей напрям наукових пошуків представлений працями Н. В. Артикуці, Ю. Ф. Прадіда та ін. Актуальність згаданої проблеми зумовила активний розвиток нової галузі мовознавства – правничої лінгвістики, в межах якої виділилися два напрями дослідження: юрислінгвістика, що вивчає юридичні аспекти мови, та лінгвоюрисдика, предметом якої стали мовні аспекти права.